

ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΠΑΘΗ ΣΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ

Καί σέ αυτό τό ΜΑΘΗΜΑ συνεχίζουμε τήν μελέτη τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ θέματος τῶν σχέσεων τῶν δύο φύλων, τοῦ ἄντρα καί τῆς γυναίκα, μέσα ἀπό ἔργα τοῦ Λυρικοῦ Θεάτρου, ὅπερες καί ὀπερέτες.

«ΣΑΛΩΜΗ» τοῦ Ρίχαρντ Στράους.

Ὁ Σύριος λοχαγός Νάραμποτ παρατηρεῖ τό δείπνο πού παραθέτει ὁ Τετράρχης Ἡρώδης Ἀντύπας ἀπό ἕνα ἐξωτερικό πλάτωμα τοῦ ἀνακτόρου. Τόν γοητεύει ἡ ὀμορφιά τῆς δεκαεξάχρονης Σαλώμης, κόρης τῆς Ἡρωδιάδας, δεύτερης συζύγου τοῦ Ἡρώδη. Ἐνας ὑπηρέτης τῆς Ἡρωδιάδας, παρατηρῶντας τήν χλωμή ὄψη τῆς σελήνης, προειδοποιεῖ γιά ἕνα μεγάλο κακό. Στό ἀνάκτορο βρίσκεται φυλακισμένος ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, ἐπειδή δέν ἐγκρίνει τόν δεύτερο γάμο τῆς Ἡρωδιάδας μέ τόν Ἡρώδη, ἀδελφό τοῦ πρώτου τῆς συζύγου. Ἀκούγονται οἱ προφητεῖες του.

Ἡ Σαλώμη ἀφήνει τό τραπέζι, προκειμένου νά ἀποφύγει τό λάγνο βλέμμα τοῦ πατριοῦ τῆς, τούς διαξιφισμούς τῶν Ἑβραίων ἀλλά καί τούς Ρωμαίους στρατιῶτες. Ἀκούει τά λόγια τοῦ προφήτη, πλησιάζει τό κελί καί παρακαλεῖ τόν Νάραμποτ νά παραβεῖ τίς ἐντολές τοῦ Ἡρώδη καί νά τόν φέρει κοντά τῆς. Ὁ σαγηνευμένος λοχαγός ὑποκύπτει. Γοητευμένη ἀπό τήν φωνή καί τά πρωτοφανή γιά ἐκείνη λόγια τοῦ προφήτη, ἡ Σαλώμη ἐκφράζει τήν ἐπιθυμία τῆς νά τόν ἀκουμπήσει καί νά τόν ἀσπασθεῖ. Τρομοκρατημένος ἀπό τήν συμπεριφορά τῆς πριγκίπισσας, ὁ Νάραμποτ αὐτοκτονεῖ. Ἀσυγκίνητος ἀπό τά κάλλη τῆς, ὁ προφήτης ὑποδεικνύει στή Σαλώμη νά ἀναζητήσει τήν σωτηρία τῆς στόν Γιό τοῦ Ἀνθρώπου, τήν καταριέται καί ἀποτραβιέται καί πάλι στό κελί του.

Ἔρχονται ἔξω ὁ Ἡρώδης καί ἡ Ἡρωδιάδα. Τώρα εἶναι ὁ Τετράρχης πού ἀνησυχεῖ ἀντικρίζοντας τήν χλωμή ὄψη τῆς σελήνης. Ἀκούγεται καί πάλι ἡ φωνή τοῦ Ἰωάννη, γεγονός πού ἐξοργίζει τήν Ἡρωδιάδα. Ὁ Ἡρώδης ἀρνεῖται νά τήν ἀκούσει, καί νά παραδώσει τόν προφήτη στους Ἑβραίους, λέγοντας πώς ὁ Ἰωάννης εἶναι ἅγιος ἄνθρωπος, ἔχει δεῖ τόν Θεό. Ἡ φράση αὐτή δίνει λαβή στους Ἑβραίους νά διαφωνήσουν μεταξύ τους ἀκόμα μιά φορά, σχετικά μέ τό ἄν κανεῖς ἔχει ποτέ δεῖ τόν Θεό. Ἀπό τό κελί του, ὁ Ἰωάννης ἐξακολουθεῖ νά καταριέται τήν Ἡρωδιάδα.

Ὁ Ἡρώδης ζητᾷ ἀπό τήν Σαλώμη νά χορέψει γι' αὐτόν. Ἐκείνη ἀρχικά ἀρνεῖται, παρά τᾶ ἀκριβὰ δῶρα πού τῆς προσφέρει. Ὅταν ὁμοῦς ὁ Ἡρώδης ὀρκίζεται νά τῆς δώσει ὅ,τι ἐκείνη ἐπιθυμῆσει, ἡ Σαλώμη ὑποκύπτει. Μετά τόν «Χορό τῶν Ἑπτὰ Πέπλων», ζητᾷ τήν κεφαλή τοῦ Ἰωάννη σέ ἀσημένιο δίσκο. Ὁ Τετράρχης προσπαθεῖ νά τήν μεταπείσει προσφέροντάς της ἀμύθητους θησαυρούς, ἀλλά στό τέλος κρατᾷ τόν ὄρκο του.

Ἔχοντας ἀποκτήσει ὅ,τι πεθύμησε, ἡ Σαλώμη προκαλεῖ μέ τᾶ λόγια της τήν κεφαλή, πού βέβαια δέν μπορεῖ νά τῆς ἀπαντήσῃ καί ἐπιμένει, πώς ἐάν τήν εἶχε δεῖ θά τήν εἶχε ἐρωτηθεῖ. Γεμάτος φρίκη γιά ὅσα ἀντικρίζει, ὁ Ἡρώδης ἀποφασίζει νά ἀποσυρθεῖ. Φεύγοντας ὁμοῦς, βλέπει μέ ἀποτροπιασμό τήν Σαλώμη, σέ πλήρη ἔκσταση, νά φιλᾷ τό στόμα τῆς κεφαλῆς. Διατάζει νά τήν θανατώσουν ἀμέσως.

«ΤΑ ΞΩΤΙΚΑ ΝΕΡΑ» τοῦ Μανώλη Καλομοίρη.

Ἀκούραστος ὁδοιπόρος αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ὁ Ποιητής ἔχει γνωρίσει τοῦ Κουλαῦ τᾶ ἑπτὰ δάση. Ἐκεῖ, μέσα στόν ὕπνο του φαντάστηκε πώς εἶδε πλάσματα ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους πῶς εὐτυχῆ. Στή σκέψη του συνάντησε τόν Φοργκαέλ, τήν Ντετόρα καί τήν ἱστορία μέ τᾶ ἀπύθμενα νερά.

Ἡ αὐλαία ὑφώνεται καί ἀποκαλύπτει τή γέφυρα ἐνός караβιού. Στό τιμόνι εἶναι ὁ Ἐμπρίκ, ἔμπιστος τοῦ καπετάνιου Φοργκαέλ, πού κοιμᾶται. Δώδεκα ἐβδομάδες ταξιδεύει τό πλοῖο χωρίς νά ἔχει πιάσει στεριά. Οἱ ναῦτες δυσανασχετοῦν καί τραγουδοῦν τήν ἱστορία δύο ξωτικῶν, τοῦ Ἐγκίς καί τῆς Ἐνταίν, πού ἐρωτευμένοι τριγυροῦν στά πέλαγα. Δυσανεστημένοι ἀπό τόν Φοργκαέλ, οἱ ναῦτες προτίθενται νά τόν σκοτώσουν καί προτείνουν στόν Ἐμπρίκ, πού ξέρεי νά διαβάσει τ' ἄστρα, νά γίνεи ὁ νέος τους καπετάνιος. Πιστός σύντροφος τοῦ Φοργκαέλ, αὐτός τους ἀποτρέπει. Πάνω στήν ὥρα ξυπνᾷ ὁ καπετάνιος καί ὁ Ἐμπρίκ τόν πληροφορεῖ γιά τήν δυσανεσκεια τοῦ πληρώματος, πού ἀνησυχεῖ πώς «οἱ σκιές τόν πλανεψαν βαριά» καί πιστεύουν πώς μονάχα μιᾶ νέα ἀγάπη θά τοῦ γιαιτρέψει τήν καρδιά. Ὁ Φοργκαέλ ἐξηγεῖ πώς ἀναζητᾷ μιᾶ ἀγάπη ἄγνωρη, πρωτόφαντη στόν κόσμο.

Ἐνα ἄλλο καράβι φαίνεται στόν ὀρίζοντα: «μὴν εἶναι μαγεμένο;» Οἱ ναῦτες βλέπουν σύντομα πώς τό καράβι εἶναι γεμάτο πλοῦτη καί γυναῖκες, τό πλευρίζουν καί τοῦ ἐπιτίθενται. Ἐπιστρέφουν, ἔχοντας σκοτώσει τόν βασιλιᾷ καί φέρνοντας στόν Φοργκαέλ πλούσια λάφυρα καθώς καί τήν ρήγισσα Ντετόρα. Στό ἀντίκρουσμα τῆς ὄψης της ἐκεῖνος τήν ἐρωτεύεται: «τί ἐγώ εἶμαι ὁ Ἐγκίς καί περιμένω νά βρῶ τήν Ἐνταίν στά δυό σου μάτια» τῆς λέει. Ἀτάραχη, ἡ Ντετόρα ὄχι μόνο δέν ἀνταποκρίνεται, μά ἀπό τό ψηλότερο μέρος τοῦ καταστρώματος τάξει τᾶ πλοῦτη της σ' ὅποιον ἀπό τοὺς ναῦτες σκοτώσει τόν Φοργκαέλ. Ὅλοι σηκώνουν τᾶ σπαθιά ἐκτός ἀπό τόν Ἐμπρίκ. Τότε, ὁ Φοργκαέλ ἐτοιμάζεται νά παίξει τήν ἄρπα, πού φτιαγμένη ἀπό τήν «ξωτική» μελιά ἐκφράζει τόν πόνο τοῦ Ἐγκίς γιά τήν Ἐνταίν, πού ξόρκια καί μάγια κακά τοῦ εἶχαν στερήσει. Ἀπό τήν ἄρπα πηγάζει ἕνα περίεργο φῶς: «ἔβαλε τό φεγγάρι ἀνάμεσά μας τώρα» φωνάζουν οἱ ναῦτες, ὁμοῦς δέν πτοοῦνται. Μόλις ὁμοῦς ἠχήσει ὁ μαγικός ἦχος κατεβάζουν τᾶ σπαθιά καί μοιρολογοῦν τόν χαμένο βασιλιᾷ τοῦ ἄλλου πλοίου.

Ἀβοήθητη, ἡ Ντετόρα ἀρπάζει τὸ σπαθὶ τοῦ Ἐμπρίκ καὶ ἀποφασίζει νὰ πάρει μόνη τῆς ἐκδίκηση. Ὅμως ὁ τόνος τῆς φωνῆς τῆς χαμηλώνει, τὸ σπαθὶ πέφτει ἀπὸ τὰ χέρια τῆς καὶ ἡ ἴδια λύνει τὰ μαλλιά τῆς. Ὁ Φοργκαέλ καὶ ἡ Ντετόρα συνειδητοποιοῦν πὼς εἶναι πλασμένοι ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλο καὶ ἐξομολογοῦνται τὸν ἔρωτά τους.

Ἐπιστρέφουν οἱ ναῦτες ἀπὸ τὸ ἄλλο πλοῖο, ἐνθουσιασμένοι πού τὸ βρῆκαν γεμᾶτο χρυσάφι καὶ πολύτιμα πετράδια. Ἦρθε ἡ ὥρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ: καθένας βρῆκε αὐτὸ πού ἀναζητοῦσε. Οἱ ναῦτες μὲ νέο ἀρχηγό τὸν Ἐμπρίκ φεύγουν καὶ ἀφήνουν πίσω τὸ ζευγάρι, πού ἀπαρνιέται τὰ ἐγκόσμια γιὰ τὴν ἀθανασία τοῦ ἰδανικοῦ ἔρωτα.

«ΜΑΙΝΟΜΕΝΟΣ ΟΡΛΑΝΔΟ» τοῦ Ἀντόνιο Βιβάλντι.

Ἡ ὑπόθεση βασίζεται ἀρκετὰ χαλαρὰ στὸν Μαινόμενο Ὀρλάνδο τοῦ Ἀριόστο. Στὸν ἐξαιρετικὰ διαφωτιστικὸ πρόλογο τῆς ὄπερας τοῦ Ριστόρι, τὸ 1713, ὁ λιμπρετίστας, Γκράτσιο Μπρατσιόλι, σημειώνει:

Στὴν ἀρχή, στὴν μέση καὶ στὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ ἔργου βρίσκονται ὁ ἔρωτας, ἡ ἀπώλεια καὶ ἡ ἀνάκτηση τῶν λογικῶν τοῦ Ὀρλάνδου. Οἱ ἔρωτες τῆς Μπρανταμάντε μὲ τὸν Ρουτζιέρο καὶ τῆς Ἀντζέλικα μὲ τὸν Μεντόρο, οἱ μεταβολές στὶς διαθέσεις τῆς Ἀλτσίνας καὶ τὰ πάθη τοῦ Ἀστόλφο συμβάλλουν στὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς ἱστορίας καὶ ὁδηγοῦν τὴν ὑπόθεση στὴν κατάληξή της».

Ἡ δράση ἐξελίσσεται στὸ νησί πού ἡ κακιά μάγισσα Ἀλτσίνα ἔχει ἀποσπάσει ἀπὸ τὴν ἀδελφή τῆς Λογκιστίλα, σύμβολο ἀληθείας καὶ ὀρθοῦ λόγου. Παρ' ὅτι γιὰ καὶ ἄσχημη, ἡ Ἀλτσίνα ἐμφανίζεται ὁμορφη καὶ ἐλκυστική, καὶ μαγεύει ὅποιον φτάνει στὸ νησί. Ἡ μοῖρα φέρνει στὶς ἀκτές τοῦ τόν Ὀρλάντο, χριστιανὸ ἱππότη, ἐρωτευμένο μὲ τὴν ὁμορφη Ἀντζέλικα, κόρη τοῦ βασιλιᾶ τῆς Κατάης, τῆς μυθικῆς χώρας τοῦ μεταξιῦ. Ὁ Ὀρλάντο ἔχει χάσει τὴν ἀγαπημένη του καὶ τὴν ἀναζητᾶ παντοῦ. Ὅμως ἡ Ἀντζέλικα ἀγαπᾷ τὸν Σαρακηνὸ ἥρωα Μεντόρο, ταπεινῆς καταγωγῆς.

Χριστιανοὶ ἥρωες πού βρίσκονται στὸ νησί τῆς Ἀλτσίνας εἶναι ἐπίσης ὁ Ἀστόλφο, ἐξάδελφος τοῦ Ὀρλάντο, καὶ ὁ Ρουτζέρο, πού μαζί μὲ τὴν ἀγαπημένη του Μπρανταμάντε ἵδρυσαν τὸν εὐγενῆ οἶκο τῶν Ἔστε.

1η Πράξη

Βρισκόμαστε στὸ νησί τῆς μάγισσας Ἀλτσίνας, ἡ ὁποία ὑπόσχεται στὴν πριγκίπισσα Ἀντζέλικα νὰ φέρει κοντὰ τῆς τὸν ἀγαπημένο τῆς Μεντόρο. Ὁ Ὀρλάντο παρηγορεῖ τὸν Ἀστόλφο, πού ἐρωτευμένος μὲ τὴν Ἀλτσίνα εἰσπράττει μονάχα τὴν ἀπόρριψή της. Συναντῶνται ὁ Ὀρλάντο καὶ ἡ Μπρανταμάντε, πού ἐξηγοῦν ὅτι βρίσκονται στὸ νησί ἀναζητῶντας τὰ ἀγαπημένα τους πρόσωπα: ἐκεῖνος τὴν Ἀντζέλικα καὶ ἐκεῖνη τὸν Ρουτζέρο. Ἐμπλεος ἡρωικῶν αἰσθημάτων, ὁ Ὀρλάντο πιστεύει ὅτι θὰ βρεῖ τὴν εὐτυχία κοντὰ στὴν

ἀγαπημένη του Άντζέλικα. Μόνη, ή Άντζέλικα θρηνεί στην ακτή, όπου ή ταραγμένη θάλασσα ξεβράζει τά ἀπομεινάρια ενός πλοίου, μαζί και τόν ήμιθανή Μεντόρο. Η Άντζέλικα καλεί σε βοήθεια την Άλτσίνα, πού μέ τά μαγικά της τοῦ δίνει ζωή. Καταφθάνει ο Όρλάντο, πού πείθεται νά μήν σκοτώσει τόν ἀνταγωνιστή του Μεντόρο, όταν ή Άλτσίνα τόν βεβαιώνει πώς δέν πρόκειται για έραστή αλλά για τόν ἀδερφό της. Μόνη, ή Άλτσίνα ὑποδέχεται τόν Ρουτζέρο, πού φτάνει πάνω σε φτερωτό ἄλογο. Χάρη στα μάγια της την έρωτεύεται τόσο, ὥστε νά μήν ἀναγνωρίζει καν την ἀγαπημένη του Μπρανταμάντε.

2η Πράξη

Η Μπρανταμάντε λύνει τά μάγια τοῦ Ρουτζέρο και τελικά τόν συγχωρεί, καθώς ή ἀπιστία του ἦταν συγγνωστή. Μαγεμένος ἀπό την Άλτσίνα, ο Άστόλφο εκφράζει τά αισθήματά του, ἐνώ εκείνη τοῦ ἐξηγεί πώς ένας έρωτας δέν της ἀρκεί. Προκειμένου νά ἀπαλλαγεί ἀπό τόν ἐνοχλητικό Όρλάντο ή Άντζέλικα τόν ξεγελά: τοῦ ζητᾶ νά ἀνέβει σε ένα βουνό, μαγεμένο ἀπό την Άλτσίνα, προκειμένου νά σκοτώσει ένα ὑποτιθέμενο τέρας πού φυλά την πηγή της αἰώνιας νιότης. Θαρραλέος καθώς είναι, ο ἥρωας δέν διστάζει. Ὡστόσο, τό βουνό ἀποδεικνύεται παγίδα και ο Όρλάντο βρίσκεται φυλακισμένος. Ἐξαλλος, ἐπιτίθεται στα βράχια και ἐλευθερώνεται. Στο μεταξύ, ο Μεντόρο και ή Άντζέλικα γιορτάζουν τόν γάμο τους. Ο Όρλάντο, πού στο μεταξύ έχει ξεφύγει ἀπό την παγίδα, χάνει τά λογικά του καθώς ἀνακαλύπτει την ἀλήθεια.

3η Πράξη

Ο Ρουτζέρο και ο Άστόλφο θρηνούν την τύχη τοῦ Όρλάντο, τόν ὁποῖο πιστεύουν νεκρό και σχεδιάζουν νά ἐκδικηθοῦν την Άλτσίνα. Στο σχέδιο τους κεντρικό ρόλο θά ἀναλάβει ή Μπρανταμάντε, μεταμφιεσμένη ὡς ἄνδρας. Συναντῶνται μπροστά στον ναό της Καταχθόνιας Ἑκάτης. Η ἐμφάνιση τοῦ Όρλάντο προκαλεῖ ἐκπληξη και ή παραφροσύνη του οἶκτο. Ὅλοι κατηγοροῦν την Άντζέλικα για προδοσία. Μέσα στο παραλήρημά του ο ἥρωας νομίζει πώς τό ἄγαλμα τοῦ μάγου Μέρλιν, στον ναό, είναι ή Άντζέλικα. Καθώς προσπαθεῖ νά τό ἀγκαλιάσει, ο Ἄροντες, ἀνίκητος φύλακας τοῦ ναοῦ, τοῦ ἐπιτίθεται. Η μάχη είναι βίαιη. Τελικά ο Όρλάντο νικά και ἀποκοιμάται ἀγκαλιά μέ τό ἄγαλμα, πού έχει γκρεμιστεῖ ἀπό την θέση του. Ὅμως, τά μάγια έχουν πιά λυθεῖ. Η Άλτσίνα έχει νικηθεῖ ὀριστικά. Ο Ρουτζέρο και ή Μπρανταμάντε έχουν θριαμβεύσει. Ἀντίθετα, ή Άντζέλικα και ο Μεντόρο φοβοῦνται, καθώς έχουν χάσει μία πολύτιμη σύμμαχο. Καταφθάνει ο Άστόλφο μέ στρατό σταλμένο ἀπό την Λογκιστίλα. Σταδιακά ο Όρλάντο ξαναβρίσκει τά λογικά του και, μεγαλόψυχος καθώς είναι, συγχωρεῖ την Άντζέλικα και τόν Μεντόρο. Η Άλτσίνα ἀποχωρεῖ ὀρκιζόμενη ἐκδίκηση.

«ΑΝΤΡΙΑΝΑ ΛΕΚΟΥΒΡΕΡ» του Φραντσέσκο Τσιλέα.

Στό φουαγιέ του θεάτρου της Κομεντί Φρανσαίζ, λίγο πριν αρχίσει η παράσταση. Ο διευθυντής σκηνής Μισονέ έτοιμάζει τον θίασο, όταν μπαίνουν ο πρίγκιπας ντί Μπουγιόν και ο συνοδός του άββας ντί Σαζέιγ. Ο πρίγκιπας είναι προστάτης μιας από τις πρωταγωνίστριες της βραδιάς, της δεσποινίδος Ντυκλό. Μπαίνει η άλλη πρωταγωνίστρια, η Αντριάνα Λεκουβρέρ, λέγοντας ότι δεν θέλει να είναι τίποτε άλλο παρά μία θεραπεινίδα της τέχνης της. Ομολογεί όμως ότι είναι έρωτευμένη μ' έναν αξιωματούχο του κόμητα της Σαξωνίας. Ο αξιωματούχος αυτός δεν είναι άλλος από τον ίδιο τον κόμη, τον Μαουρίτσιο.

Μέ τον Μαουρίτσιο είναι έρωτευμένη και η γυναίκα του πρίγκιπα, η πριγκίπισσα ντί Μπουγιόν. Στο σπίτι της Ντυκλό, η πριγκίπισσα ντί Μπουγιόν περιμένει τον Μαουρίτσιο. Ο κόμης φτάνει και η πριγκίπισσα του δηλώνει τον έρωτά της. Ο Μαουρίτσιο άπαντά με ύπεκφυγές. Φτάνει ο πρίγκιπας με τον άββα και η πριγκίπισσα κρύβεται για να μην αποκαλυφθεί η παράνομη σχέση της.

Στή βίλα των Μπουγιόν. Η πριγκίπισσα δέχεται τους καλεσμένους της και προσπαθεί να αναγνωρίσει την αντίζηλό της. Υποψιάζεται ότι είναι η Αντριάνα. Οί ύποψιες της επιβεβαιώνονται όταν η Αντριάνα λιποθυμά, μόλις μαθαίνει ότι ο Μαουρίτσιο πληγώθηκε σε μονομαχία. Αλλά ο Μαουρίτσιο φτάνει και η Αντριάνα συνέρχεται. Οί δύο αντίζηλες αναγνωρίζονται. Στο σαλόνι της Αντριάνας, τη μέρα της γιορτής της. Η τραγωδός απελπισμένη δηλώνει ότι εγκαταλείπει τό θέατρο. Φτάνουν οί συνάδελφοί της ήθοποιοί με δώρα. Δέχεται όμως κι ένα άλλο δώρο. Ένα βελούδινο κουτί μ' ένα μπουκέτο βιολέτες πού τό έστειλε η πριγκίπισσα, αφού πότισε τις βιολέτες με δηλητήριο. Η Αντριάνα φέρνει τά λουλούδια στό πρόσωπό της και κλαίει. Μπαίνει ο Μαουρίτσιο κι ενώ αποκαλύπτεται η αλήθεια η Αντριάνα πεθαίνει, δηλητηριασμένη στην άγκαλιά του αγαπημένου της.

«Η ΜΝΗΣΤΗ ΤΟΥ ΤΣΑΡΟΥ» του Νικολάϊ Ρίμσκι-Κορσάκοφ.

Η υπόθεση της όπερας διαδραματίζεται στην Άλεξαντρόφσκαγια, μία πόλη κοντά στην Μόσχα κατά τό φθινόπωρο του 1572.

1η Πράξη - Η Γιορτή

Μιά αίθουσα στό ανάκτορο του Γκριαζνόϊ.

Ο ισχυρός και σκληρός Γκριαζνόϊ, σωματοφύλακας του τσάρου, έχει οργανώσει μεγάλη γιορτή στό παλάτι του. Είναι αποφασισμένος να κάνει δική του την Μάρφα, έφηβη κόρη του έμπορου Σομπάκιν, με την όποια είναι έρωτευμένος, παρ' ότι γνωρίζει ότι είναι λογοδοσμένη στον νεαρό άριστοκράτη Ίβάν Λίκοφ. Φτάνει ο Σκουράτοφ, σωματοφύλακας και αυτός, συνοδευόμενος από τον Λίκοφ, πού έλειπε σε ταξίδι. Ανάμεσα στους καλεσμένους είναι

επίσης ο Μπομέλιους, προσωπικός γιατρός του τσάρου. Φυσικά, παρευρίσκεται επίσης πλήθος σωματοφυλάκων, που ζητά από τον Γκριαζνόϊ να βάλει τους τραγουδιστές του ιδιωτικού του παρεκκλησίου να τραγουδήσουν έναν ύμνο στον τσάρο. Όλοι μαζί ανανεώνουν τον όρκο πίστης στον Ίβάν Δ' τον Τρομερό. Ο Σκουράτοφ καλεί την βαφτισιά του Λιουμπάσα, γνωστή για την όμορφη και την ωραία φωνή της. Η Λιουμπάσα είναι έρωμένη του Γκριαζνόϊ, όμως φοβάται πως ο αγαπημένος της δεν την αγαπά πια. Σιγά - σιγά οι σωματοφύλακες φεύγουν. Διακριτικά, ο Γκριαζνόϊ κρατά πίσω τον Μπομέλιους και η Λιουμπάσα, που είδε την κίνηση, κρύβεται πίσω από ένα κεντητό παραπέτασμα. Μέ το πρόσχημα ενός φίλου του, που πεθαίνει από έρωτα για μία άκαρδη γυναίκα, ο Γκριαζνόϊ ζητά από τον γιατρό ένα έλιξιριο του έρωτα, που θα μεταβάλει τα αισθήματα της υποτιθέμενης γυναίκας. Η Λιουμπάσα βλέπει τους φόβους της να επιβεβαιώνονται. Ο Μπομέλιους φεύγει και η όμορφη γυναίκα αποφασίζει να κατακτήσει εκ νέου τον αγαπημένο της. Εκείνος όμως την αποκρούει. Χτυπά το κουδούνι: σημάδι πως ο τσάρος καλεί τον Γκριαζνόϊ. Μόνη, η Λιουμπάσα αποφασίζει να ανακαλύψει την αντίζηλό της και να εκδικηθεί.

2η Πράξη · Τό έλιξιριο του έρωτα

Ήλιοβασιλεμα. Μιά πλατεΐα μπροστά στο σπίτι του έμπορου Σομπάκιν, που βρίσκεται κοντά στην κατοικία του Μπομέλιους αλλά και στο ανάκτορο του πρίγκιπα Γκβόστεφ - Ροστόφκι.

Πολίτες που επιστρέφουν από τον Έσπερινό συναντώνται με σωματοφύλακες που κατευθύνονται προς το παλάτι του πρίγκιπα. Φοβισμένος, ο κόσμος τραγουδά για τους γάμους του τσάρου, που μέσα στο επόμενο διάστημα θα επιλέξει νέα σύζυγο. Μαζί τους επιστρέφει και η έρωτευμένη Μάρφα. Μιλά στην φίλη της για τον Λίκοφ και εξηγεί πως είναι πλασμένοι ο ένας για τον άλλον. Ήκείνη την στιγμή περνά πλάι στις δύο κοπέλες ένας επιβλητικός έφιππος άνδρας, που κοιτά έντονα την Μάρφα. Είναι ο ίδιος ο τσάρος Ίβάν Δ'. Οι νέες δεν τον γνωρίζουν αλλά το βλέμμα του τις τρομοκρατεί. Φτάνει ο πατέρας της Μάρφα μαζί με τον Λίκοφ και καλούν τις κοπέλες να τους ακολουθήσουν στον κήπο του σπιτιού.

Φτάνει η Λιουμπάσα. Αναγνωρίζει στο πρόσωπο της Μάρφα την αντίζηλό της και όρκίζεται να την σκοτώσει. Κτυπά την πόρτα του Μπομέλιους και ζητά με την σειρά της ένα φίλτρο που θα κάνει την κόρη να χάσει σταδιακά την όμορφη της. Ο γιατρός δεν έχει αντίρρηση να της το έτοιμάσει, όμως ως άμοιβή αρνείται τον χρυσό και τα κοσμήματα που του προσφέρει η Λιουμπάσα: αντ' αυτών ζητά την ίδια την γυναίκα. Αηδιασμένη, αρχικά η Λιουμπάσα τον αποκρούει. Όμως ακούγοντας τις γιορταστικές, γαμήλιες μουσικές από την κατοικία του Σομπάκιν, δέχεται. Οι σωματοφύλακες εξέρχονται από το ανάκτορο του πρίγκιπα και σπεύρουν παντού τον τρόμο.

3η Πράξη · Τά ἀρραβωνιάσματα

Μία μεγάλη αἴθουσα στό σπίτι τοῦ Σομπάκιν.

Ὁ ἔμπορος ἐξηγεῖ στόν Λίκοφ ὅτι ὁ γάμος του μέ τήν Μάρφα θά πρέπει νά ἀναβληθεῖ γιά λίγο καιρό, διότι ὁ τσάρος περιέλαβε τήν κόρη του στόν κατάλογο μέ τίς ὑποψήφιες συζύγους του. Ἐμφανίζεται ὁ Γκριαζνόϊ, πού δέν γνωρίζει τήν ἐξέλιξη καί ζητᾶ ἀπό τόν Λίκοφ νά τόν προσκαλέσει στό γάμο του: μάλιστα, προσφέρει καί τό σχετικό γαμήλιο δῶρο. Ὁ Λίκοφ εἶναι ἀνήσυχος. Φτάνει μιά γυναῖκα ἀπό τό παλάτι, πού ἀφηγεῖται τίς συζητήσεις τοῦ τσάρου μέ τίς ὑποψήφιες νύφες. Ἐπισημαίνει ὅτι ὁ Ἴβαν Δ΄, ἔδειξε ξεχωριστό ἐνδιαφέρον γιά τήν Μάρφα ἀλλά ἀκόμα μεγαλύτερο γιά τήν φίλη της. Ὁ Λίκοφ παίρνει καί πάλι θάρρος. Ἡ Μάρφα καί ἡ φίλη της ἐπιστρέφουν, περιμένοντας τήν ἀπόφαση τοῦ τσάρου. Ὁ Γκριαζνόϊ προσφέρει στήν Μάρφα μία κούπα ποτό, στό ὁποῖο ἔχει προσθέσει τό ἐλιξίριο τοῦ Μπομέλιους. Τῆς ζητᾶ νά τήν πιεῖ μονομιᾶς, ὅπως ἐπιβάλλει ἡ παράδοση. Πάνω στήν ὥρα φτάνει ὁ Σκουράτοφ μεταφέροντας τήν ἀπόφαση τοῦ τσάρου: νέα σύζυγός του θά εἶναι ἡ Μάρφα. Ὅλοι πέφτουν στά γόνατα.

4η Πράξη · Ἡ νύφη

Μία αἴθουσα στό ἀνάκτορο τοῦ Ἴβαν Δ΄ τοῦ Τρομερού.

Ὁ Σομπάκιν, πού λόγω τῶν περιστάσεων ἀνυψώθηκε σέ ἀριστοκράτη, θρηνεῖ γιά τήν κατάσταση τῆς υγείας τῆς κόρης του, πού ἀρρώστησε τήν παραμονή τῶν γάμων της μέ τόν τσάρο. Φτάνει ἕνα μήνυμα ἀπό τόν τσάρο γιά τήν μέλλουσα σύζυγό του, τήν ἴδια στιγμή πού ἐμφανίζεται καί ὁ Γκριαζνόϊ μέ σκοπό νά ἐξηγήσει στήν Μάρφα σέ τί ὀφείλεται ἡ κακή της κατάσταση. Ἀντικρίζοντάς την μένει καί ὁ ἴδιος κατάπληκτος μέ τήν χλωμή καί ἀδύναμη ὄψη της. Ἐξηγεῖ λοιπόν στήν γυναῖκα ὅτι ὑπό τήν πίεση φοβερῶν βασιανιστηρίων ὁ Λίκοφ ὁμολόγησε πώς ἐπεχείρησε νά τήν δηλητηριάσει, ρίχνοντας φάρμακο στό ποτό της. Εὐλόγα, ὁ τσάρος διέταξε νά θανατωθεῖ καί ὁ ἴδιος ὁ Γκριαζνόϊ ἐκτέλεσε τήν ἐπιθυμία του. Ἡ Μάρφα λιποθυμᾷ. Ὅταν συνέρχεται δέν ἀναγνωρίζει πλέον τόν Γκριαζνόϊ καί πιστεύει ὅτι βλέπει μπροστά της τόν Λίκοφ. Ἐχει χάσει τά λογικά της, γεγονός πού ὀδηγεῖ τόν Γκριαζνόϊ στήν ἀπόγνωση. Γεμάτος τύψεις ἀρχίζει νά ὁμολογεῖ ὅσα ἔπραξε: πώς συκοφάντησε τόν Λίκοφ στόν τσάρο ἀλλά καί πώς ἐξαπατήθηκε ἀπό τόν Μπομέλιους ὡς πρὸς τό φίλτρο. Μέσα στήν γενική σύγχυση φτάνει ἡ Λιουμπάσα, πού ἐξηγεῖ πώς δέν ἦταν ὁ Μπομέλιους ἀλλά ἐκείνη πού ἄλλαξε τά φίλτρα. Ἐξάλλος, ὁ Γκριαζνόϊ τήν σκοτώνει καί στήν συνέχεια παραδίδεται στούς σωματοφύλακες, ἔτοιμος νά δεχτεῖ τήν τιμωρία. Ἡ αὐλαία πέφτει μέ τήν θλιβερή εἰκόνα τῆς Μάρφα νά μονολογεῖ.

«Η ΑΡΚΟΥΔΑ» τοῦ Ἀγγλοῦ συνθέτη Γουίλιαμ Γουόλτον.

Ἡ κυρία Πόποβα εἶναι μία γοητευτική νεαρή χήρα. Ἰσχυρίζεται ὅτι θά πενθεῖ τό σύζυγό της γιά τό ὑπόλοιπον τοῦ βίου της. Ὁ ὑπηρέτης της Λούκα τήν παροτρύνει νά ξεκινήσει μία νέα ζωή. Ἐτσι κι ἄλλιῶς ὁ σύζυγός της ἦταν ἄπιστος, ὅπως τῆς ἐξηγεῖ καί δέν ἀξίζει ἐκείνη νά τιμήσει τήν μνήμη του μέ ἰσόβια πίστη.

Τήν συζήτησή τους διακόπτει ὁ Σμιρνόφ, ἓνας ἄντρας μέ ὄψη πραγματικῆς ἀρχοῦδας, πού ἔρχεται νά εἰσπράξει τά χρήματα πού τοῦ χρωστοῦσε ὁ μακαρίτης ἀπό τήν ἀγορά τροφῆς γιά τό ἄλογό του. Ἐμπλεκόμενος στήν ἴδια κουβέντα καί ὁ Σμιρνόφ ἐνθαρρύνει τήν Πόποβα νά ἀφήσει τό πένθος καί νά ἀποκαλύψει τά χαρίσματά της... ὡς νέα Σαλώμη. Ἐσπᾶ διαμάχη σχετικά μέ τό ποιός εἶναι περισσότερο πιστός σέ θέματα ἔρωτος: οἱ γυναῖκες ἢ οἱ ἄντρες. Ἡ Πόποβα ἀποκαλεῖ τόν Σμιρνόφ ἄξεστο καί ζητᾶ ἀπό τό Λούκα νά τόν διώξει. Γοητευμένος ἀπό τό πνεῦμα της, ὁ Σμιρνόφ τήν καλεῖ νά μονομαχήσουν καί ἐκείνη, ἀνταποκρινόμενη, φέρνει τό πιστόλι τοῦ ἄντρα της. Ὡστόσο, καθῶς δέν ξέρει νά τό χρησιμοποιεῖ, ὁ Σμιρνόφ τῆς δείχνει τόν τρόπο. Ἐκείνη πέφτει στήν ἀγκαλιά του.

ΝΙΚΟΣ ΤΣΙΡΩΝΗΣ

17 Ἰανουαρίου 2024